

สิทธิของชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย

บทประเมินโดยสังเขปว่าด้วยการปฏิบัติตามข้อเสนอแนะจากการทบทวนรอบที่ 3

ชนเผ่าพื้นเมืองประมาณ 6.1 ล้านคน หรือร้อยละ 9.7 ของประชากรทั้งประเทศ อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์กว่า 60 กลุ่ม แม้ประเทศไทยจะลงคะแนนเสียงสนับสนุนปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิของชนเผ่าพื้นเมือง (UNDRIP) ในปี ค.ศ. 2007 แต่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ก็ยังกล่าวถึงเพียง "กลุ่มชาติพันธุ์" (มาตรา 70) ชนเผ่าพื้นเมืองยังคงไม่ได้รับการรับรองในฐานะผู้ทรงสิทธิที่แตกต่างเป็นการเฉพาะ และประเทศไทยยังไม่ได้ให้สัตยาบันอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 169 ในการทบทวนรอบที่ 3 เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2564 ประเทศไทยได้รับข้อเสนอแนะ 278 ข้อ และรับไว้พิจารณา 218 ข้อ ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับชนเผ่าพื้นเมืองรวมกลุ่มอยู่ที่ประเด็นต่อไปนี้ การรับรองทางกฎหมาย สิทธิในที่ดินและทรัพยากร การมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายในนโยบายการอนุรักษ์และสุภาพภูมิอากาศ การคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนชนเผ่าพื้นเมือง การยุติภาวะไร้รัฐ การไม่เลือกปฏิบัติ และการเข้าถึงการศึกษา การดูแลสุขภาพ และบริการพื้นฐาน

นับแต่การทบทวนรอบที่ 3 **ประเทศไทยได้ตราพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ พ.ศ. 2568 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2568** แม้กฎหมายนี้จะรับรองสิทธิในวัฒนธรรม ภาษา และการดำรงชีพของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างเป็นทางการ แต่ไม่ได้ใช้คำว่า "ชนเผ่าพื้นเมือง" ไม่ได้รับประกันการให้ความยินยอมที่เป็นอิสระ ล่วงหน้า และได้รับข้อมูลครบถ้วน (FPIC) และไม่ได้แก้ไขข้อขัดแย้งกับกฎหมายอนุรักษ์ป่า ควบคู่กับการปฏิรูปเพียงบางส่วนนี้ ประเทศไทยได้ออกพระราชกฤษฎีกาสองฉบับในปี 2567 ตามมาตรา 64 แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 และมาตรา 121 แห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ซึ่งกำหนดแผนงานอนุรักษ์ 20 ปี และจำกัดการใช้ที่ดินของครัวเรือนที่มีสิทธิไว้ที่ 20 ไร่ ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนด มีผู้คนกว่า 1.8 ล้านคนอาศัยอยู่ในพื้นที่ทับซ้อนกับเขตคุ้มครองและเขตอนุรักษ์ และในเดือนเมษายน 2568 Asia Indigenous Peoples Pact รายงานว่าชุมชนที่ได้รับผลกระทบเผชิญคดีความกว่า 30,000 คดี

จากการประเมินสถานการณ์โดยองค์กรผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง ชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยปฏิบัติตามข้อเสนอแนะรอบที่ 3 ได้เพียงบางส่วนในจำนวนไม่มาก และ **ล้มเหลวอย่างต่อเนื่องในการปฏิบัติตามข้อเสนอแนะส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับชนเผ่าพื้นเมือง** ตั้งแต่ปี 2557 เจ้าหน้าที่ไทยดำเนินคดีบุกรุกป่าทั่วประเทศกว่า 48,000 คดี ภายใต้นโยบายทวงคืนผืนป่า ชุมชนชาวเลพื้นเมืองเผชิญการบังคับขับไล่และการดำเนินคดีอาญาที่เกาะหลีเป๊ะ สถานการณ์ของชุมชนกะเหรี่ยงบางกลอยยังไม่ได้รับการแก้ไข เด็กชนเผ่าพื้นเมืองยากจนประมาณร้อยละ 80 ออกจากโรงเรียนกลางคันในช่วงตั้งแต่ยุคโควิดจนถึงปี 2569 การบังคับให้สูญหายและการสังหารนักปกป้องสิทธิมนุษยชนชนเผ่าพื้นเมืองยังคงไม่มีผู้ถูกลงโทษ และนักปกป้องสิทธิมนุษยชนชนเผ่าพื้นเมือง 11 คนถูกดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะจากการชุมนุมในเดือนมีนาคม–เมษายน 2568 การทำเหมืองแร่ธาตุหายากข้ามพรมแดนในเมียนมากำลังทำให้แม่น้ำในดินแดนชนเผ่าพื้นเมืองทางภาคเหนือปนเปื้อน (สำหรับมิติเฉพาะด้านเพศสภาพของความท้าทายเหล่านี้ โปรดดูเอกสารข้อมูลฉบับประกอบว่าด้วยสิทธิของผู้หญิงชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย)

1.8 ล้าน
คนอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ทับซ้อนกับเขตคุ้มครองและเขตอนุรักษ์

48,000+
คดีบุกรุกป่าทั่วประเทศ ตั้งแต่ปี 2557

สภาพความเป็นจริงในพื้นที่

ความท้าทาย | **กรณี ข้อเท็จจริง และข้อสังเกต**

ความท้าทายที่ 1: ยังคงไม่รับรองชนเผ่าพื้นเมืองทางกฎหมาย แม้จะมีพระราชบัญญัติวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ พ.ศ. 2568

ประเทศไทยไม่รับรองสถานะของชนเผ่าพื้นเมืองในฐานะผู้ทรงสิทธิที่แตกต่างเป็นการเฉพาะ ทั้งในรัฐธรรมนูญและในกฎหมายภายในประเทศ และยังไม่ได้ให้สัตยาบันอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 169 มาตรา 70 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 คุ้มครองเพียง "กลุ่มชาติพันธุ์" และไม่รับรองสิทธิร่วมในการระบุอัตลักษณ์ของตนเอง ที่ดินบรรพบุรุษ การถือครองตามจารีต หรือ FPIC

สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเรียกร้องให้ประเทศไทยรับรองชนเผ่าพื้นเมืองอย่างชัดแจ้ง เมื่อวันที่ 24 กันยายน 2568 Cynthia Veliko ผู้แทนภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR) แถลงว่า "การรับรองชนเผ่าพื้นเมืองอย่างชัดแจ้ง โดยแยกจากกลุ่มชาติพันธุ์หรือชนกลุ่มน้อย

เอกสารสรุปข้อเท็จจริง UPR ฉบับนี้จัดทำโดย the **สภาชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย, เครือข่ายสตรีชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย (IWNT),สมาคมสตรีชนเผ่าพื้นเมืองเพื่อการพัฒนา (IWAD), มูลนิธิมนุษยะ, ภาคีเครือข่ายภาคประชาสังคมไทยเพื่อกระบวนการ UPR และกลไกสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ**

สภาพความเป็นจริงในพื้นที่

ความท้าทาย | **กรณี ข้อเท็จจริง และข้อสังเกต**

พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ พ.ศ. 2568 ซึ่งผ่านเมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2568 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2568 ละเลยการรับรองชนเผ่าพื้นเมืองทางกฎหมาย เมื่อวันที่ 8 มกราคม 2568 สภาผู้แทนราษฎรลงมติ 252 ต่อ 153 เสียง ให้ตัดข้อความ "รวมถึงชนเผ่า" ออกจากมาตรา 3 โดยอ้างเหตุผลด้านความมั่นคงของชาติ กฎหมายนี้รับรองสิทธิในวัฒนธรรม ภาษา และการดำรงชีพ แต่กำหนดให้การคุ้มครอง "พื้นที่คุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์" ต้องได้รับความตกลงจากหน่วยงานของรัฐ (มาตรา 37) ไม่ได้แก้ไขข้อขัดแย้งกับกฎหมายอนุรักษ์ป่าที่มีอยู่ และไม่ได้รับประกัน FPIC

เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อยอมรับความผูกพันอันลึกซึ้งของพวกเขากับที่ดินและทรัพยากรและสิทธิตามกฎหมายที่มาพร้อมกัน" และเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายฉบับนี้ให้สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของชนเผ่าพื้นเมือง

CERD (2565) และ CEDAW (2568) ต่างเรียกร้องให้มีการรับรองทางกฎหมาย ในข้อสังเกตเชิงสรุปปี 2565 คณะกรรมการ CERD เรียกร้องให้ประเทศไทยยึดถือสิทธิของปัจเจกบุคคลและชุมชนในการระบุอัตลักษณ์ของตนเอง รวมถึงในฐานะชนเผ่าพื้นเมือง และรับรองและคุ้มครองสิทธิของชนเผ่าพื้นเมืองเหนือที่ดิน ดินแดน และทรัพยากร คณะกรรมการ CEDAW (2568) เรียกร้องให้มีการรับรองชนเผ่าพื้นเมืองทางกฎหมายและให้ใช้แนวทางที่คำนึงถึงอัตลักษณ์ทับซ้อน

ความท้าทายที่ 2: การปฏิเสธสัญชาติและการกีดกันเชิงโครงสร้างออกจากบริการพื้นฐาน การศึกษา และการคุ้มครองเด็ก

ประเทศไทยยังไม่ได้ให้สัตยาบันอนุสัญญาว่าด้วยสถานะของผู้ไร้รัฐ และไม่ได้นิยามภาวะไร้รัฐไว้ในกฎหมายภายในประเทศ
สัญชาติอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 แต่กระบวนการยาวนาน ซับซ้อน และไม่สามารถเข้าถึงได้ในภาษาของชนเผ่าพื้นเมือง ในกลางปี 2568 รัฐบาลประกาศกระบวนการเร่งรัดการให้สัญชาติแก่ชนกลุ่มน้อยทางชาติพันธุ์ โดยประมาณว่ามีผู้รอการตรวจสอบค้างอยู่ราว 480,000 คน

การไม่มีสถานะทางกฎหมายเป็นการละเมิดที่เป็นประตูไปสู่การละเมิดอื่น ซึ่งจำกัดการเข้าถึงบริการสุขภาพ การศึกษา การจ้างงาน การคุ้มครองทางสังคม สาธารณูปโภค เสรีภาพในการเดินทาง และการอยู่ในแผนพัฒนา อุปสรรคประกอบด้วยการอยู่ห่างไกล ค่าตรวจดีเอ็นเอที่ไม่สามารถจ่ายได้ การทุจริต (การเรียกเก็บค่าธรรมเนียมที่ผิดกฎหมาย) และการขาดการเข้าถึงชุมชนที่เหมาะสมทางวัฒนธรรมและภาษา ชุมชนชนเผ่าพื้นเมืองทางทะเลที่เกาะช้าง เกาะเหลา เกาะพยาม และหมู่เกาะสุรินทร์เผชิญการกีดกันรุนแรงเป็นพิเศษ และหลายชุมชนยังขาดไฟฟ้า น้ำสะอาด สุขาภิบาล และบริการสุขภาพที่เพียงพอ

เด็กและเยาวชนชนเผ่าพื้นเมืองเผชิญอุปสรรคซ้อนทับในการศึกษา โรงเรียนชุมชนขนาดเล็กถูกปิด ทำให้เด็กต้องเดินทางไกลหรือจากบ้านไป ความยากจน ความไม่มั่นคงทางกฎหมาย อุปสรรคด้านภาษา และการลงทุนภาครัฐที่อ่อนแอก่อให้เกิดการออกจากโรงเรียนกลางคัน แรงงานเด็ก และความเสี่ยงด้านการคุ้มครองอย่างต่อเนื่องเป็นลูกโซ่

เครือข่ายสตรีแพทย์พื้นเมืองพื้นเมือง (IWNT) ดำเนินการวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนอมก๋อย ภายหลังการเข้ารับการอบรมจากมูลนิธิมนุษยะ (Manushya Foundation) ในปี 2018 สมาชิกในชุมชนและเครือข่าย IWNT ได้ร่วมกันจัดทำเอกสารรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภาวะไร้รัฐและการทุจริตที่เกิดขึ้นในภูมิภาคของตน

กรณีอมก๋อยแสดงให้เห็นทั้งขนาดของการกีดกันและการเยียวยาเมื่อการทุจริตถูกเปิดโปง ในเดือนสิงหาคม 2565 หลังการรณรงค์อย่างต่อเนื่องโดย Indigenous Women Network of Thailand (IWNT) และ Manushya Foundation ชนเผ่าพื้นเมือง 227 คนในอำเภออมก๋อยได้รับสถานะทางกฎหมาย งานวิจัยร่วมที่ชุมชนเป็นผู้นำ "Raising Our Voices to Save Our Future" ซึ่งเริ่มในปี 2562 บันทึกว่าเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเรียกเก็บค่าธรรมเนียมที่ผิดกฎหมาย 2,000 บาท เพื่อแลกกับการดำเนินการคำขอสัญชาติ หลังการเปิดโปงการทุจริตและการยื่นข้อเสนอร่วมต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ก็มีการตรวจสอบ ซึ่งนำไปสู่การให้สัญชาติแก่ชาวบ้านอมก๋อย 227 คน

เด็กชนเผ่าพื้นเมืองร้อยละ 80 ออกจากโรงเรียนกลางคันในช่วงตั้งแต่ยุคโควิดจนถึงปี 2569 เด็กยากจนและด้อยโอกาสจากชุมชนชนเผ่าพื้นเมืองร้อยละ 80 ออกจากโรงเรียนกลางคันในช่วงตั้งแต่ยุคโควิดจนถึงปี 2569 และเข้าสู่ตลาดแรงงานตั้งแต่เนิ่น ๆ ในหลายหมู่บ้าน เด็กที่อายุเกิน 14 ปีออกจากโรงเรียนไปโดยสิ้นเชิง ผู้นำชนเผ่าพื้นเมืองรายงานว่ามีเยาวชนหกคนเสียชีวิตที่เกี่ยวเนื่องกับงานที่ไม่ปลอดภัย การทำงานกลางคืนทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ และความรุนแรงที่เกี่ยวข้อง ในบางพื้นที่มีผู้เสียชีวิตจากการฆาตกรรมปีละหนึ่งถึงสองคน

CEDAW (2568) ว่าด้วยการจดทะเบียนเกิดและการศึกษาที่ครอบคลุม
คณะกรรมการ CEDAW (2568) แสดงความกังวลต่อการไม่มีการจดทะเบียนเกิดของผู้หญิงและเด็กหญิงชนเผ่าพื้นเมือง ซึ่งนำไปสู่ภาวะไร้รัฐ (ย่อหน้าที่ 35(b) และ 36(b)) และต่อการเข้าถึงการศึกษาที่จำกัดของเด็กหญิงชนเผ่าพื้นเมืองและกลุ่มชาติพันธุ์ และเสนอแนะให้จัดสรรทรัพยากรอย่างเพียงพอเพื่อให้มีการศึกษาที่มีคุณภาพและครอบคลุมในพื้นที่ชนบท

สภาพความเป็นจริงในพื้นที่

ความท้าทาย | กรณี ข้อเท็จจริง และข้อสังเกต

ความท้าทายที่ 3: การละเมิดการให้ความยินยอมที่เป็นอิสระ ล่วงหน้า และได้รับข้อมูลครบถ้วน (FPIC) อย่างเป็นระบบในโครงการอุตสาหกรรมสกัดทรัพยากร การท่องเที่ยว และโครงสร้างพื้นฐาน

ประเทศไทยไม่รับรอง FPIC ตามกฎหมาย มาตรา 41 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 รับรองเพียงสิทธิในการได้รับข้อมูล และมาตรา 58 กำหนดให้มีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (EHIA) พร้อมการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนก่อน ซึ่งยังต่ำกว่ามาตรฐานระหว่างประเทศสำหรับชนเผ่าพื้นเมือง ชุมชนถูกกีดกันออกจากการตัดสินใจที่ส่งผลต่อดินแดนของตนอย่างเป็นระบบ

ชนเผ่าพื้นเมืองถูกกีดกันออกจากมาตรการป้องกันด้านการตรวจสอบสถานะ (due diligence) ทางธุรกิจ ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการประกอบธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบ พ.ศ. 2568 ไม่ได้คุ้มครองชนเผ่าพื้นเมืองอย่างชัดแจ้ง หรือกำหนดให้บริษัทต้องจัดการเรื่อง FPIC ในการตรวจสอบสถานะ การหารือเบื้องต้นเป็นแบบเชิญเท่านั้นและกีดกันชุมชนที่ได้รับผลกระทบ ทำให้ความสามารถของพวกเขาในการกำหนดมาตรการป้องกันต่อโครงการที่ส่งผลต่อที่ดิน น่านน้ำ และการดำรงชีพอ่อนแอลง

เนาวนิต แจ่มพิศ นักปกป้องสิทธิมนุษยชนหญิงชนเผ่าพื้นเมืองจากกลุ่มชาติพันธุ์มอแกน

เธอได้ต่อสู้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่รุกรานบนเกาะเหล่า ประเทศไทย ซึ่งแสวงหาผลกำไรจากการซ้ำเติมความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับชุมชนของเธอ ชุมชนที่อาศัยอยู่บนเกาะแห่งนี้มานานหลายชั่วอายุคน

เหมืองถ่านหินอมก๋อย: ที่ดินและน้ำของชาวกะเหรี่ยงถูกคุกคามโดยไม่มีการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย ชุมชนกะเหรี่ยง Plong ที่บ้านกะเบอะดิน จังหวัดเชียงใหม่ ทราบในปี 2562 ว่าเหมืองถ่านหินที่รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ได้รับอนุมัติในปี 2554 จะเข้าไปแย่งพื้นที่เกษตรและเบี่ยงลำธารที่ใช้ในการชลประทาน ในปี 2563 กสม. พบว่ามีการใช้รายชื่อชาวบ้านปลอมในกระบวนการ EIA สมาชิกชุมชนยื่นฟ้องคัดค้านการอนุมัติ EIA ในปี 2565 โดยระบุคณะกรรมการผู้ชำนาญการที่พิจารณารายงานและสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) เป็นผู้ถูกฟ้อง และได้รับคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว ซึ่งศาลปกครองสูงสุดยืนตามในเดือนกุมภาพันธ์ 2569 นอกจากนี้ ในปี 2567 สมาชิกชุมชนเข้าร่วมการฟ้องต่อศาลปกครองสูงสุดเพื่อคัดค้านแผนแม่บทการบริหารจัดการแร่ ฉบับที่ 2 ของประเทศไทย เหตุขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเพียงพอ

แม่ลาน้อย: เหมืองฟลูออไรต์ที่ดำเนินการโดยไม่ได้รับความยินยอมจากชนเผ่าพื้นเมือง เมื่อเกือบ 30 ปีหลังเหมืองฟลูออไรต์ในอำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ปิดตัวลงโดยไม่ได้เยียวยาน้ำปนเปื้อน อันตรายต่อสุขภาพ และการสูญเสียการดำรงชีพ บริษัทก็เริ่มขอเปิดเหมืองอีกครั้งในปี 2564 เหมืองที่เสนออยู่ในลุ่มน้ำลา และอาจส่งผลกระทบต่อผู้คนอย่างน้อย 500 คนใน 5 หมู่บ้าน ชุมชนกะเหรี่ยงและลัวะซึ่งเป็นชนเผ่าพื้นเมืองคัดค้านการเปิดเหมืองอีกครั้ง แต่บริษัทก็ยังคงผลักดันโครงการโดยไม่ได้รับ FPIC จากพวกเขา

การสูญเสียที่ดินชายฝั่งของชาวเลและการถูกกีดกันจากการตัดสินใจด้านการพัฒนา การท่องเที่ยว ฟาร์มกุ้ง ที่อยู่อาศัย และโครงสร้างพื้นฐานได้ทำให้พื้นที่ชายฝั่งและทะเลของบรรพบุรุษชาวมอแกน มอแกลน และอูรักลาโว้ยแตกกระจาย ชุมชนมอแกนสูญเสียการเข้าถึงชายหาดที่ใช้เป็นที่พักชั่วคราว ชุมชนมอแกลนถูกผลักเข้าสู่แผ่นดินด้านใน และชุมชนอูรักลาโว้ยเผชิญการถูกโยกย้ายออกจากพื้นที่ติดชายหาดซึ่งจำเป็นต่อการประมงและพิธีกรรม โครงการแลนด์บริดจ์ที่เสนอยังเพิ่มความเสี่ยงต่อการดำรงชีพของชุมชนชายฝั่ง รายงาน EHIA ความยาวกว่า 1,000 หน้าเผยแพร่ต่อสาธารณะเพียง 18 วันก่อนการรับฟังความคิดเห็น ทำให้ชุมชนที่ได้รับผลกระทบไม่มีเวลาเพียงพอในการพิจารณาโครงการและมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย

สิทธิในที่ดินป่าของชาวมานิถูกขัดขวางโดยผลประโยชน์ท้องถิ่น ชาวมานิ (Maniq) ซึ่งเป็นชนเผ่าพื้นเมืองที่อาศัยในป่าทางภาคใต้ของประเทศไทย เผชิญอุปสรรคในการมีที่ดินที่มั่นคงและการคงไว้ซึ่งการเข้าถึงป่าที่ชีวิตและการดำรงชีพของพวกเขาพึ่งพา ความพยายามของหน่วยงานส่วนกลางและเครือข่ายภาคประชาสังคมในการจัดหาที่ดินให้ชุมชนมานิถูกขัดขวางโดยเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นและผู้ประกอบการท่องเที่ยว สมาชิกชุมชนเผชิญการข่มขู่และแรงกดดันให้ออกจากที่ดินที่จัดไว้ให้ ขณะที่ธุรกิจหาประโยชน์จากวัฒนธรรมของพวกเขาโดยไม่ได้รับ FPIC

มลพิษจากการทำเหมืองคุกคามชุมชนชนเผ่าพื้นเมืองข้ามพรมแดนประเทศไทย เจ้าหน้าที่ไทยเริ่มตรวจสอบแม่น้ำกกและแม่น้ำสายในเดือนมีนาคม 2568 และพบระดับสารหนูที่ไม่ปลอดภัย ท่ามกลางความกังวลต่อการทำเหมืองที่ไม่มีการควบคุมต้นน้ำในเมียนมา ในเดือนกันยายน 2568 Stimson Center รายงานว่าตำบลท่าตอน ซึ่งเป็นจุดที่แม่น้ำกกไหลเข้าประเทศไทย เป็นที่อยู่ของชนเผ่าพื้นเมือง 12 กลุ่ม และผู้อาศัยบอกว่าการจับปลาในแม่น้ำกกหยุดลงแล้ว

สภาพความเป็นจริงในพื้นที่

ความท้าทาย | **กรณี ข้อเท็จจริง และข้อสังเกต**

การคุ้มครองจากมลพิษข้ามพรมแดนที่ไม่เพียงพอ
ชุมชนชนเผ่าพื้นเมืองในภาคเหนือของประเทศไทยเผชิญความเสี่ยงต่อสุขภาพ น้ำ และการดำรงชีพ จากมลพิษจากการทำเหมืองที่ข้ามพรมแดนจากเมียนมา และจากเหมืองถ่านหินและโรงไฟฟ้าหงสาในสปป.ลาว มาตรการตอบสนองยังไม่ได้ให้ชุมชนมีข้อมูลมลพิษที่เชื่อถือได้และเข้าถึงได้ การเฝ้าติดตามสุขภาพอย่างต่อเนื่อง และช่องทางเยียวยาที่มีประสิทธิผล โครงการหงสายังแสดงให้เห็นความจำเป็นที่จะต้องให้บริษัทไทยที่เกี่ยวข้องกับโครงการในต่างประเทศรับผิดชอบต่อผลกระทบข้ามพรมแดน

ทำให้ชุมชนขาดอาหารและรายได้ รายงานต่อมาของ Associated Press ในเดือนเมษายน 2569 และ Stimson Center ในเดือนพฤษภาคม 2569 บันทึกมลพิษโลหะหนักที่กว้างขึ้นและความเสี่ยงข้ามพรมแดนที่ยังคงอยู่

ในจังหวัดน่าน ชุมชนลัวะซึ่งเป็นชนเผ่าพื้นเมืองแสดงความกังวลต่อมลพิษจากเหมืองถ่านหินและโรงไฟฟ้าหงสาในสปป.ลาว งานวิจัยสุขภาพโดยชุมชนตรวจพบปรอทในเส้นผมของผู้อยู่อาศัย แม้ระดับที่วัดได้จะไม่เกินมาตรฐานที่ใช้บังคับ ในเดือนมกราคม 2569 กสม. พบความเสี่ยงสูงของผลกระทบข้ามพรมแดนต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม และเรียกร้องให้มีการเฝ้าติดตามปรอทอย่างต่อเนื่อง และการตรวจสอบสถานะด้านสิทธิมนุษยชนเฉพาะโครงการ

ความท้าทายที่ 4: การทำให้ชนเผ่าพื้นเมืองเป็นอาชญากรภายใต้กฎหมายอนุรักษ์ป่า

ชนเผ่าพื้นเมืองถูกปฏิบัติเป็น "ผู้บุกรุกป่า ภายใต้พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 และนโยบายทวงคืนผืนป่า (2557) ตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 64/2557 และ 66/2557 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติเพิ่มโทษจำคุกสูงสุดสำหรับการ "บุกรุก" เป็น 20 ปี และปรับสูงสุด 2 ล้านบาท

เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2567 คณะรัฐมนตรีอนุมัติพระราชกฤษฎีกาสองฉบับตามมาตรา 64 แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ และมาตรา 121 แห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พระราชกฤษฎีกาเหล่านี้จำกัดผู้อาศัยในป่าไว้ที่ 20 ไร่ เป็นเวลาสูงสุด 20 ปี และให้อำนาจเจ้าหน้าที่ขับไล่และปรับ "ผู้ฝ่าฝืน" โดยไม่มีการกำกับดูแลโดยศาล ส่งผลกระทบต่อชุมชนชนเผ่าพื้นเมืองกว่า 3,000 ชุมชน

วิถีปฏิบัติตามจารีต เช่น ไร่หมุนเวียน ยังคงถูกทำให้เป็นความผิดอาญา ร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมสำหรับชุมชนชนเผ่าพื้นเมืองและชุมชนป่าที่ถูกดำเนินคดีอย่างไม่เป็นธรรมภายใต้นโยบายทวงคืนผืนป่ายังคงเป็นที่โต้แย้ง พระราชบัญญัติสร้างเสริมสังคมสันติสุข พ.ศ. 2569 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2569 ให้นิรโทษกรรมเฉพาะการกระทำทางการเมืองที่เข้าเงื่อนไขระหว่างเดือนมกราคม 2548 ถึงเดือนกรกฎาคม 2568 และไม่ครอบคลุมคดีทวงคืนผืนป่า

ตั้งแต่ปี 2557 เจ้าหน้าที่ไทยดำเนินคดีบุกรุกป่าทั่วประเทศกว่า 48,000 คดี ผู้คนกว่า 1.8 ล้านคนอาศัยอยู่ในพื้นที่ทับซ้อนกับเขตคุ้มครองและเขตอนุรักษ์ และเผชิญคดีความกว่า 30,000 คดี

ที่มา: Jack Taylor / AFP (21 กันยายน 2564)

#SaveBangKloi: ชุมชนกะเหรี่ยงบางกลอยซึ่งเป็นชนเผ่าพื้นเมืองอาศัยอยู่ในป่าแก่งกระจานมานานก่อนจะถูกประกาศเป็นป่าสงวนในปี 2508 และอุทยานแห่งชาติในปี 2524 ตั้งแต่ปี 2539 พวกเขาเผชิญการขับไล่ซ้ำแล้วซ้ำเล่า รวมถึงการเผาบ้านและยุ้งฉางข้าวในปี 2554 ในปี 2564 ซึ่งเป็นปีที่แก่งกระจานได้รับสถานะมรดกโลกของ UNESCO สมาชิกชุมชนกว่า 100 คนถูกบังคับให้ออกจากที่ดินบรรพบุรุษ และ 22 คนถูกจับกุมและจำคุกจากการพยายามกลับ ผู้เชี่ยวชาญของสหประชาชาติแสดงความกังวลต่อสิทธิในการถือครองที่ดินของพวกเขา มีการตั้งคณะกรรมการหลังการเดินขบวนของชาวกะเหรี่ยง 15 วันในปี 2565 แต่ข้อพิพาทยังไม่ได้รับการแก้ไข แม้นายกรัฐมนตรีจะอนุมัติข้อเสนอของคณะกรรมการในเดือนเมษายน 2566

ชุมชนชนเผ่าพื้นเมืองรวมตัวต่อต้านข้อจำกัดเรื่องที่ดินป่า
ระหว่างวันที่ 24 มีนาคมถึง 2 เมษายน 2568 ชนเผ่าพื้นเมืองและสมาชิกชุมชนที่พึ่งพาป่ากว่า 10,000 คนเข้าร่วมการปักหลักชุมนุมหน้าศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อคัดค้านพระราชกฤษฎีกาสองฉบับที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติในเดือนพฤศจิกายน 2567 ตามมาตรา 64 แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 และมาตรา 121 แห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 มาตรการดังกล่าวคุกคามที่จะจำกัดการใช้ที่ดินบรรพบุรุษของชุมชนยิ่งขึ้นโดยไม่รับรองสิทธิในที่ดินตามจารีต ผู้ชุมนุมเรียกร้องให้ระงับมาตรการเหล่านี้ระหว่างที่กฎหมายป่าไม้ถูกแก้ไขโดยมีส่วนร่วมของชุมชน

สภาพความเป็นจริงในพื้นที่

ความท้าทาย | กรณี ข้อเท็จจริง และข้อสังเกต

ความท้าทายที่ 5: การเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ การยึดที่ดิน และการตอบโต้นักปกป้องสิทธิมนุษยชนชนเผ่าพื้นเมือง

ชนเผ่าพื้นเมืองเผชิญการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติอย่างเป็นระบบ ซึ่งช่วยสร้างความชอบธรรมให้กับการกีดกันและการทำให้พวกเขาเป็นอาชญากร หน่วยงานของรัฐ วาทกรรมสาธารณะ และเรื่องเล่าด้านการพัฒนาถ่ายทอดภาพพวกเขาว่าเป็น "ผู้ตั้งถิ่นฐานผิดกฎหมาย" "ผู้ทำลายป่า" "ชุมชนล้าหลัง" หรือ "อุปสรรคต่อการอนุรักษ์และความก้าวหน้า" ภาพเหมารวมที่เป็นอันตรายเป็นพิเศษคือการกล่าวหาว่าชุมชนชนเผ่าพื้นเมืองก่อไฟป่าและมลพิษ PM2.5 เพราะไร่หมุนเวียน เป็นการโยนความผิดให้พวกเขาและบดบังบทบาทของเกษตรเชิงพาณิชย์ การเผาในภาคอุตสาหกรรม และโครงการอุตสาหกรรมสกัดทรัพยากร

นักปกป้องสิทธิมนุษยชนชนเผ่าพื้นเมืองเผชิญการสอดแนม การคุกคาม การจับกุมโดยพลการ การคุกคามทางกฎหมายผ่านการฟ้องปิดปาก (SLAPP) การบังคับให้สูญหาย และการสังหาร ประเทศไทยยังไม่ได้ยกเลิกโทษทางอาญาของการหมิ่นประมาท และไม่มีกฎหมายต่อต้าน SLAPP เป็นการเฉพาะ การที่ผู้กระทำไม่ถูกลงโทษในกรณีการสังหารและการบังคับให้สูญหายนักปกป้องสิทธิมนุษยชนชนเผ่าพื้นเมืองในอดีตยังคงเป็นเรื่องปกติ

CEDAW (2568) ว่าด้วยนักปกป้องสิทธิมนุษยชนชนเผ่าพื้นเมือง และ CERD (2565) ว่าด้วยภาพเหมารวม คณะกรรมการ CEDAW (2568) เรียกร้องให้คุ้มครองผู้หญิงนักปกป้องสิทธิมนุษยชนชนเผ่าพื้นเมืองจากการคุกคามทางกฎหมายและการตอบโต้ คณะกรรมการ CERD (2565) เรียกร้องให้ประเทศไทยต่อสู้กับการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติและภาพเหมารวมด้วยมาตรการเฉพาะเจาะจง

พอละจี "บิลลี่" รักจงเจริญ นักปกป้องสิทธิในที่ดินชาวกะเหรี่ยงรุ่นใหม่
เขาถูกบังคับให้สูญหายหลังถูกเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติควบคุมตัวในปี 2557 ก่อนจะพบชิ้นส่วนกระดูกของเขาในถังน้ำมันที่จมอยู่ใต้น้ำในอีก 5 ปีต่อมา คดีของเขายังคงเป็นสัญลักษณ์อันเด่นชัดของวัฒนธรรมลอยนวลพ้นผิดของเจ้าหน้าที่รัฐ หลังจากอดีตหัวหน้าอุทยานฯ ได้รับการยกฟ้องในข้อหาฆาตกรรมเมื่อปี 2566 และถูกพิพากษาจำคุกเพียง 3 ปีในข้อหาละเว้นการปฏิบัติหน้าที่

แหล่งที่มา: มีนอ พินนภา พฤกษาพรรณ / ภาพจากคลังภาพครอบครัว (เมษายน 2557)

การยึดที่ดินและการตอบโต้ทางกฎหมายต่อชุมชนชาวเล การไม่รับรองสิทธิในที่ดินบรรพบุรุษของชาวเลทำให้ชุมชนเสี่ยงต่อการอ้างสิทธิที่ดินเอกชนที่ทับซ้อน กระบวนการขับไล่ และการถูกปิดกั้นทางเข้าสู่พื้นที่ประมงและพื้นที่พิธีกรรม สมาชิกชุมชนที่โต้แย้งการอ้างสิทธิเหล่านี้ยังถูกดำเนินคดีอาญา รวมถึงข้อหาหมิ่นประมาท ความเสียหายเหล่านี้ซ้ำเติมการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติและภาพเหมารวมที่ชนเผ่าพื้นเมืองเผชิญ

รัฐให้ท้ายการตีตราชนเผ่าพื้นเมืองว่าเป็น "ผู้ค้ายาเสพติด"
ชาวลาหู่ถูกเก็บดีเอ็นเอโดยเลือกปฏิบัติระหว่างการสืบสวนคดียาเสพติด เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2564 เจ้าหน้าที่เก็บดีเอ็นเอจากชาวลาหู่กว่า 50 คน รวมถึงเด็กสามคน ที่บ้านแกน้อยและบ้านหนองเขียว จังหวัดเชียงใหม่ กสม. พบว่าชาวบ้านไม่ได้ให้ความยินยอมโดยสมัครใจอย่างแท้จริง และการดำเนินการดังกล่าวมุ่งเป้าไปยังผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับคดียาเสพติดอย่างไม่เป็นธรรม กสม. เรียกร้องให้ลบข้อมูลดีเอ็นเอของพวกเขา

การสังหารนอกกระบวนการยุติธรรมของชัยภูมิ ป่าแส (ลาหู่ 2560)
นักปกป้องสิทธิลาหู่วัย 17 ปีถูกทหารสองนายยิงเสียชีวิต ในเหตุที่ถูกกล่าวอ้างว่าเกี่ยวข้องกับการครอบครองยาเสพติด ในฤดูใบไม้ร่วงปี 2563 ศาลแพ่งในกรุงเทพมหานครยกฟ้องคดีต่อเจ้าหน้าที่ทั้งสอง โดยวินิจฉัยว่าเป็นการกระทำเพื่อป้องกันตัว ทั้งที่บันทึกภาพจากกล้องวงจรปิดหายไป Nawa Jaue ซึ่งเรียกร้องความยุติธรรม ถูกจับกุม ถูกกล่าวหาเท็จว่าครอบครองยาเสพติด และต้องติดคุกหนึ่งปี

การที่ผู้กระทำไม่ถูกลงโทษในการสังหารพอละจี รักจงเจริญ "บิลลี่" (กะเหรี่ยง)
"บิลลี่" นักปกป้องที่ดินชาวกะเหรี่ยงรุ่นเยาว์ ถูกพบเห็นครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2557 หลังถูกเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานเรียกตรวจเศษกระดูกของเขาถูกพบในถังน้ำมันที่ก้นอ่างเก็บน้ำในปี 2562 เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2566 ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางยกฟ้องชัยวัฒน์ ลิ้มลิขิตอักษร อดีตหัวหน้าอุทยานฯ ในข้อหาฆ่าคนตาย กักขังหน่วงเหนี่ยวโดยมิชอบ ซ่อนเร้นศพ และข่มขู่ โดยลงโทษเพียงความผิดฐานละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ (จำคุกสามปี) ผู้ใต้บังคับบัญชาสามคนถูกยกฟ้องทุกข้อหา ชัยวัฒน์กำลังอุทธรณ์

นักปกป้องสิทธิในที่ดินและป่า 11 คนถูกฟ้องปิดปากจากการชุมนุมโดยสงบ ในเดือนมีนาคมและเมษายน 2568 ชนเผ่าพื้นเมืองและชุมชนที่พึ่งพาป่าเคลื่อนไหวในกรุงเทพมหานครและเชียงใหม่เพื่อท้าทายมาตรการอนุรักษ์ที่กระทบสิทธิในที่ดินของพวกเขา เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2568 ผู้แทนของ P-Move และชุมชนป่า 11 คนไปรายงานตัวต่อตำรวจ หลังถูกแจ้งข้อกล่าวหาตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ที่เกี่ยวเนื่องกับการชุมนุมสี่ครั้ง สามครั้งในเดือนตุลาคม 2567 และหนึ่งครั้งหน้าทำเนียบรัฐบาลเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2568 มีเจ็ดคนที่ถูกแจ้งข้อกล่าวหาจากการชุมนุมเดือนเมษายน เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2569 ศาลแขวงดุสิตจำหน่ายคดีเดือนเมษายนและคดีเดือนตุลาคม 2567 หนึ่งคดี ตามพระราชบัญญัติสร้างเสริมสังคมสันติสุข พ.ศ. 2569 รายงานข่าวที่มีอยู่ไม่ได้ระบุผลของอีกสองคดีที่เหลือ

เกาะหลีเป๊ะ: ปกป้องที่ดินโรงเรียนท่ามกลางการตอบโต้ทางกฎหมาย น
เดือนธันวาคม 2565 ชาวเลชนเผ่าพื้นเมือง 15 คนถูกดำเนินคดีหลังประท้วงที่ผู้พัฒนาที่ดินปิดกั้นเส้นทางไปยังโรงเรียน ศูนย์สุขภาพ และชายหาด ในเดือนเมษายน 2568 บริษัทที่อ้างสิทธิในที่ดินพิพาทตัดต้นไม้และทุบกำแพงโรงเรียนบางส่วน ขณะพยายามรื้อโรงอาหารและห้องน้ำ ชุมชนอูรักลาโว้ยืนยันว่าตนบริจาคที่ดิน 6 ไร่ 3 งานให้โรงเรียนในปี 2501 การรังวัดต่อมาบันทึกไว้ 5 ไร่ 3 งาน ทำให้หายไปหนึ่งไร่โดยไม่ทราบที่ไป เมื่อชาวบ้านและกรรมการโรงเรียนขอให้ชี้แจง มีห้าคน เป็นผู้หญิงสี่คนและผู้ชายหนึ่งคน ถูกดำเนินคดีอาญา รวมถึงข้อหาหมิ่นประมาท

สภาพความเป็นจริงในพื้นที่

ความท้าทาย | กรณี ข้อเท็จจริง และข้อสังเกต

ความท้าทายที่ 5: การเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ การยึดที่ดิน และการตอบโต้นักปกป้องสิทธิมนุษยชนชนเผ่าพื้นเมือง

สลวย หาญทะเล (Saluai Hantale) นักปกป้องสิทธิมนุษยชนหญิงชนเผ่าพื้นเมืองอูรักลาโว้ย

สลวยทำงานปกป้องสิทธิในที่ดินและวิถีชีวิตของชุมชนชาวเลมาเป็นเวลาหลายปี ขณะเดียวกัน เธอเองก็ต้องเผชิญกับการดำเนินคดีที่ยืดเยื้ออันเกี่ยวเนื่องกับข้อพิพาทเรื่องที่ดิน

Saluai Hantale และนักปกป้องชาวเลอีกสี่คนชนะคดีหลังต่อสู้คดีฟ้องปิดปากหลายปีเรื่องที่ดินบรรพบุรุษ Saluai Hantale นักปกป้องผู้หญิงชาวเลและสมาชิกเครือข่ายผู้หญิงชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย (IWNT) และ Indigenous Women's Association for Development (IWAD) ถูกฟ้องขับไล่จากที่ดินที่ครอบครัวของเธออาศัยมาหลายชั่วรุ่น เธอเล่าว่าต้องขายเรือเพื่อนำเงินมาสู้คดี ภายในเดือนกรกฎาคม 2569 ศาลฎีกายกฟ้องคำขอต่อเธอและนักปกป้องอีกสี่คน และสั่งให้คืนค่าธรรมเนียมศาลชั้นอุทธรณ์ ชัยชนะของพวกเขายังไม่ได้ยุติข้อพิพาทที่ดินในวงกว้างบนเกาะหลีเป๊ะ ซึ่งชุมชนชาวเลยังคงเผชิญการฟ้องคดีและข้อจำกัดในการเข้าถึงที่ดินและพื้นที่ประมง

เกาะหลีเป๊ะ: คดีขับไล่และการปิดกั้นการเข้าถึงที่ดินของชาวเล เอกชนยื่นฟ้องขับไล่ครัวเรือนชาวเลที่สร้างบ้านบนที่ดินดั้งเดิมของบรรพบุรุษ ศาลมีคำสั่งให้รื้อบ้านของครอบครัว Rampueng Hantalay แม้ครัวเรือนอื่นจะชนะคดี เอกชนก็ยังคงอ้างสิทธิในที่ดินที่ทับซ้อนโดยใช้เอกสาร น.ส. 3 และ ส.ก. 1 พวกเขาปิดกั้นถนนเส้นหนึ่งที่ใช้ไปทะเลเพื่อทำประมง และอีกเส้นที่นำไปสู่โรงเรียนและสถานที่ประกอบพิธีลอยเรือ ในอีกคดีหนึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลยื่นฟ้อง Saijai Hantalay ตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ทั้งที่หน่วยงานเองเป็นผู้ออกใบอนุญาตก่อสร้างให้เธออย่างไม่ถูกต้อง นักลงทุนยังเข้าครอบครองชายหาด สุสาน พื้นที่ของวัด บ่อน้ำ และป่าต้นน้ำที่ชุมชนใช้

RECOMMENDATIONS

1. ต่อความท้าทายที่ 1: การรับรองชนเผ่าพื้นเมืองทางกฎหมาย

1.1	ตามข้อสังเกตเชิงสรุปของ CERD ปี 2565 และแถลงการณ์ของสำนักงานภูมิภาค OHCHR เดือนกันยายน 2568 แก้ไขกฎหมายภายในประเทศและพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ พ.ศ. 2568 เพื่อรับรองชนเผ่าพื้นเมืองในฐานะผู้ทรงสิทธิที่แตกต่างเป็นการเฉพาะอย่างชัดแจ้ง ตาม UNDRIP
1.2	ตามข้อสังเกตเชิงสรุปของ CERD ปี 2565 ให้สัตยาบันอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 169 ว่าด้วยชนเผ่าพื้นเมืองและชนเผ่า (ค.ศ. 1989)
1.3	ตามข้อสังเกตเชิงสรุปของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (HRC) ปี 2560 แก้ไขรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 เพื่อรับรองสิทธิของชนเผ่าพื้นเมืองอย่างชัดแจ้ง รวมถึงสิทธิร่วมในการระบุอัตลักษณ์ของตนเอง ที่ดินบรรพบุรุษ การถือครองตามจารีต และ FPIC
1.4	ให้สัตยาบันอนุสัญญาว่าด้วยสถานะของผู้ไร้รัฐ ค.ศ. 1954 และอนุสัญญาว่าด้วยการลดภาวะไร้รัฐ ค.ศ. 1961 และนิยามภาวะไร้รัฐไว้ในกฎหมายภายในประเทศ

สำหรับข้อมูล หลักฐาน และสถิติเพิ่มเติม โปรดดูรายการอ้างอิง และ/หรือติดต่อ:
คาติมา ลีจา, เครือข่ายสตรีชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย (IWNT). อีเมล: Katim8292@gmail.com

ข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลไทย

2. ต่อความท้าทายที่ 2: สัญชาติ บริการพื้นฐาน การศึกษา และการคุ้มครองเด็ก

2.1 ตามข้อสังเกตเชิงสรุปของ CEDAW ปี 2568 (ย่อหน้าที่ 35(b) และ 36(b)) และข้อสังเกตเชิงสรุปของ CERD ปี 2555 รับประกันการจดทะเบียนเกิดถ้วนหน้าและการเข้าถึงสัญชาติอย่างเท่าเทียมสำหรับชนเผ่าพื้นเมือง รวมถึงผ่านขั้นตอนที่ง่ายขึ้น กลไกการจดทะเบียนเคลื่อนที่ บริการล่าม และการเข้าถึงชุมชนเชิงรุกในพื้นที่ห่างไกลบนพื้นที่สูงและชายฝั่ง

2.2 ตามข้อสังเกตเชิงสรุปของ HRC ปี 2560 ดำเนินการตรวจสอบอย่างมีประสิทธิผลทั่วประเทศเกี่ยวกับปัญหาสัญชาติที่ชุมชนชนเผ่าพื้นเมืองเผชิญ รวมถึงการทุจริตและการใช้อำนาจโดยมิชอบของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น และดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ที่กระทำผิด

2.3 รับประกันการเข้าถึงบริการสุขภาพ น้ำสะอาด สุขาภิบาล ไฟฟ้า และบริการที่เหมาะสมทางวัฒนธรรมในภาษาของชนเผ่าพื้นเมือง โดยเฉพาะในชุมชนชนเผ่าพื้นเมืองที่ห่างไกลและชายฝั่ง

2.4 ตามข้อสังเกตเชิงสรุปของ CEDAW ปี 2568 รับประกันการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ครอบคลุม และเหมาะสมทางวัฒนธรรมอย่างเท่าเทียมสำหรับเด็กและเยาวชนชนเผ่าพื้นเมืองในพื้นที่ชนบทและห่างไกล นำการศึกษาพหุภาษาที่ใช้ภาษาแม่เป็นฐาน (MTB-MLE) มาใช้และจัดสรรทรัพยากรอย่างเพียงพอ ป้องกันการปิดโรงเรียนโดยไม่มีทางเลือกที่เป็นไปได้ และใช้มาตรการเฉพาะเจาะจงเพื่อลดอัตราการออกจากโรงเรียนกลางคันร้อยละ 80 ที่บันทึกไว้ในช่วงตั้งแต่ยุคโควิดจนถึงปี 2569

2.5 ใช้มาตรการคุ้มครองเด็กที่มีประสิทธิผลเพื่อป้องกันงานที่ไม่ปลอดภัย การทำงานกลางคืน ความรุนแรง และการฆาตกรรมที่กระทบเด็กและเยาวชนชนเผ่าพื้นเมืองที่ถูกผลักออกจากระบบการศึกษา โดยประสานงานกับชุมชนและองค์กรชนเผ่าพื้นเมือง

3. ต่อความท้าทายที่ 3: การให้ความยินยอมที่เป็นอิสระ ล่วงหน้า และได้รับข้อมูลครบถ้วน (FPIC) และความรับผิดชอบของภาคธุรกิจ

3.1 ตามข้อสังเกตเชิงสรุปของ CERD ปี 2565 รับประกัน FPIC ในมาตรการทางนิติบัญญัติ การบริหาร การอนุรักษ์ สภาพภูมิอากาศ โครงสร้างพื้นฐาน การท่องเที่ยว การทำเหมืองแร่ และการพัฒนาอื่น ๆ ทั้งหมดที่ส่งผลต่อที่ดิน ดินแดน และทรัพยากรของชนเผ่าพื้นเมือง

3.2 ตามข้อเสนอแนะ UPR ปี 2564 ของบาห์เรน ผลักดันร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการประกอบธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบ และรับประกันว่ามีข้อกำหนดการตรวจสอบสถานะด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมที่เป็นข้อบังคับ หน้าที่เคารพ FPIC การหารือที่มีความหมายและคำนึงถึงเพศสภาพกับชนเผ่าพื้นเมืองและผู้ทรงสิทธิ และการครอบคลุมผลกระทบข้ามพรมแดน

3.3 ตามข้อสังเกตเชิงสรุปของ CERD ปี 2565 รับประกันการเข้าถึงการเยียวยาที่มีประสิทธิผล โดยให้ความสำคัญกับการคืนที่ดิน ดินแดน และทรัพยากรของชนเผ่าพื้นเมือง และจัดให้มีค่าชดเชยที่เป็นธรรมและการย้ายถิ่นที่เหมาะสมทางวัฒนธรรม ในกรณีที่การคืนเป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติ

สำหรับข้อมูล หลักฐาน และสถิติเพิ่มเติม โปรดดูรายการอ้างอิง และ/หรือติดต่อ:
คาติมา ลีจา, เครือข่ายสตรีชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย (IWNT). อีเมล: Katim8292@gmail.com

ข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลไทย

3.4	แก้ไขปัญหาการปนเปื้อนจากการทำเหมืองแร่ธาตุหายากข้ามพรมแดนและมลพิษในแม่น้ำกกและแม่น้ำสายที่เชื่อมโยงกับการทำเหมืองต้นน้ำในเมียนมา ผ่านการตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง การเปิดเผยผลต่อสาธารณะ การจัดหาน้ำปลอดภัย และการสนับสนุนชุมชนประมงและเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบ ในอีกด้านหนึ่ง ให้สอบสวนและป้องกันผลกระทบข้ามพรมแดนต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดน่านจากเหมืองถ่านหินและโรงไฟฟ้าหงสาในสปป.ลาว รวมถึงผ่านความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ลาวและความรับผิดชอบของบริษัทไทยที่เกี่ยวข้อง
3.5	ระงับโครงการเหมืองถ่านหินอมก๋อยและเหมืองฟลูออไรต์แม่ลาน้อยจนกว่าจะมี FPIC อย่างแท้จริง และเพิกถอนการอนุญาตใด ๆ ที่ออกโดยไม่มี FPIC

4. ต่อความท้าทายที่ 4: ยุติการทำให้เป็นอาชญากรภายใต้กฎหมายอนุรักษ์ป่า

4.1	ตามข้อสังเกตเชิงสรุปของ CERD ปี 2565 แก้ไขหรือยกเลิกพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 และนโยบายทวงคืนผืนป่า เพื่อรับรองสิทธิในที่ดินตามจารีตและป้องกันการทำให้ชนเผ่าพื้นเมืองเป็นอาชญากร
4.2	ยกเลิกพระราชกฤษฎีกาสองฉบับปี 2567 ที่ออกตามมาตรา 64 แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 และมาตรา 121 แห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ซึ่งกำหนดแผนงานอนุรักษ์ 20 ปี และโดยทั่วไปจำกัดการใช้ที่ดินของครัวเรือนที่มีสิทธิไว้ที่ 20 ไร่ รับประกันว่ามาตรการทดแทนใด ๆ รับรองสิทธิในที่ดินตามจารีตของชนเผ่าพื้นเมืองและจัดทำขึ้นโดยได้รับการให้ความยินยอมที่เป็นอิสระ ล่วงหน้า และได้รับข้อมูลครบถ้วนจากพวกเขา
4.3	ตราพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมเฉพาะ เพื่อให้นิรโทษกรรมแก่ชนเผ่าพื้นเมืองและชุมชนที่พึ่งพาป่าที่ถูกดำเนินคดีอย่างไม่เป็นธรรมภายใต้นโยบายทวงคืนผืนป่า โดยรับประกันว่าบริษัทและนักลงทุนจะไม่ได้รับการนิรโทษกรรม
4.4	รับรองและคุ้มครองวิถีปฏิบัติตามจารีตของชนเผ่าพื้นเมือง รวมถึงไร่หมุนเวียน ในฐานะระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนทางกฎหมาย และยุติการโยนความผิดเรื่องมลพิษ PM2.5 ให้ชุมชนชนเผ่าพื้นเมือง
4.5	แก้ไขข้อพิพาทที่ดินของชุมชนกะเหรี่ยงบางกลอย โดยรับรองสิทธิของชุมชนเหนือที่ดินบรรพบุรุษ ยกเลิกข้อกล่าวหาต่อชาวบ้านที่กลับไปยังที่ดินเหล่านั้น และดำเนินการตามข้อเสนอที่นายกรัฐมนตรีอนุมัติในเดือนเมษายน 2566

SCAN HERE

สแกนเพื่อเข้าถึง
เอกสารข้อเสนอร่วมสำหรับการทบทวน
สถานการณ์สิทธิมนุษยชนโดยกลไก UPR ใน
ประเด็นสิทธิของชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย

สำหรับข้อมูล หลักฐาน และสถิติเพิ่มเติม โปรดดูรายการอ้างอิง และ/หรือติดต่อ:
คาติมา ลีจา, เครือข่ายสตรีชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย (IWNT). อีเมล: Katim8292@gmail.com

ข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลไทย

5. ต่อความท้าทายที่ 5: ยุติการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ การยึดที่ดิน และคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนชนเผ่าพื้นเมือง

5.1	ตามข้อสังเกตเชิงสรุปของ CERD ปี 2565 และ CEDAW ปี 2568 ใช้มาตรการเฉพาะเจาะจงเพื่อขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติและภาพเหมารวมที่เป็นอันตรายต่อชนเผ่าพื้นเมือง รวมถึงแคมเปญสร้างความตระหนักรู้ของสาธารณะ และการอบรมภาคบังคับสำหรับเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้ให้บริการสุขภาพ ครู และเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย
5.2	ยุติการตีตราชนเผ่าพื้นเมืองโดยรัฐว่าเป็น "ผู้ค้ายาเสพติด" รวมถึงด้วยการยุติแนวปฏิบัติ เช่น การเก็บดีเอ็นเอปี 2564 ที่บ้านแก่น้อย และรับประกันว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ
5.3	ตรากฎหมายต่อต้าน SLAPP เป็นการเฉพาะที่มีประสิทธิผลและตอบสนองต่อมิติเพศสภาพ รวมถึงการยกเลิกโทษทางอาญาของการหมิ่นประมาท การนิยาม SLAPP อย่างชัดเจน กลไกการยกฟ้องตั้งแต่ต้น และการคุ้มครองการมีส่วนร่วมของสาธารณะ
5.4	ทบทวนข้อกล่าวหาที่ฟ้องนักปกป้องสิทธิในที่ดินของชาวเลบนเกาะหลีเป๊ะ ถอนข้อกล่าวหาที่พบว่าเป็นการตอบโต้ และคุ้มครองสิทธิของพวกเขาในการเรียกร้องสิทธิในที่ดินและชุมนุมโดยสงบ
5.5	รับประกันการสอบสวนที่รวดเร็ว เป็นอิสระ และมีประสิทธิผลต่อความรุนแรง การข่มขู่ การบังคับให้สูญหาย และการตอบโต้นักปกป้องสิทธิมนุษยชนชนเผ่าพื้นเมือง และดำเนินคดีกับผู้รับผิดชอบเมื่อมีหลักฐานเพียงพอ รวมถึงโดยการติดตามความรับผิดในกรณีของพอละจี "บิลลี่" รักจงเจริญ และชัยภูมิ ป่าแส ถอนข้อกล่าวหาตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ต่อนักปกป้องสิทธิชนเผ่าพื้นเมืองและสิทธิในป่า 11 คนที่ถูกแจ้งข้อกล่าวหาในเดือนพฤษภาคม 2568 จากการชุมนุมโดยสงบหน้าทำเนียบรัฐบาล
5.6	ทบทวนการอ้างสิทธิที่ดินเอกชนที่เป็นข้อพิพาทและกระบวนการขับไล่ที่กระทบชุมชนชาวเลบนเกาะหลีเป๊ะ โดยมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายของชุมชน ป้องกันการขับไล่ระหว่างที่ข้อเรียกร้องอยู่ระหว่างการแก้ไข และฟื้นฟูและคุ้มครองถนนที่ใช้ไปทะเลเพื่อทำประมงและเส้นทางที่นำไปสู่โรงเรียนและสถานที่ประกอบพิธีลอยเรือ ทบทวนข้อกล่าวหาต่อ Saijai Hantalay ตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 โดยคำนึงถึงข้อเรียกร้องที่ดินของชุมชนเธอ
5.7	รับประกันการเข้าถึงความยุติธรรมสำหรับชนเผ่าพื้นเมือง รวมถึงการเข้าถึงกองทุนยุติธรรม ความช่วยเหลือทางกฎหมาย ล่ามในกระบวนการพิจารณาคดี และการปฏิบัติตามคำวินิจฉัยด้านสิทธิมนุษยชนในระดับชาติและระหว่างประเทศอย่างมีประสิทธิผล

SCAN HERE

สแกนเพื่อเข้าถึง
เอกสารข้อเสนอร่วมสำหรับการทบทวน
สถานการณ์สิทธิมนุษยชนโดยกลไก UPR ใน
ประเด็นสิทธิของชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย

สำหรับข้อมูล หลักฐาน และสถิติเพิ่มเติม โปรดดูรายการอ้างอิง และ/หรือติดต่อ:
คาติมา ลีจา, เครือข่ายสตรีชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย (IWNT). อีเมล: Katim8292@gmail.com

แหล่งอ้างอิง (References)

รายการอ้างอิงคงไว้ตามต้นฉบับภาษาอังกฤษเพื่อการตรวจสอบ

Committee on the Elimination of Racial Discrimination, Concluding observations on the combined fourth to eighth periodic reports of Thailand, CERD/C/THA/CO/4-8 (10 February 2022), available at: https://digitallibrary.un.org/record/3958118

Committee on the Elimination of Discrimination against Women, Concluding observations on the eighth periodic report of Thailand, CEDAW/C/THA/CO/8 (10 July 2025), available at: https://docs.un.org/en/CEDAW/C/THA/CO/8

Human Rights Committee, Concluding observations on the second periodic report of Thailand, CCPR/C/THA/CO/2 (25 April 2017).
UNDRIP, United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples (13 September 2007).

ILO Convention No. 169 on Indigenous and Tribal Peoples (1989), available at: https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/indigenous-and-tribal-peoples-convention-1989-no-169

Protection and Promotion of the Way of Life of Ethnic Groups Act B.E. 2568 (2025), entered into force 19 September 2025, available at: https://prt.parliament.go.th/items/507144f6-8d3b-44a1-a43f-1ad9428473e6

OHCHR Regional Office for South-East Asia, Thailand: UN Human Rights Office welcomes new law on ethnic groups, urges recognition of the rights of Indigenous Peoples (24 September 2025), available at: https://bangkok.ohchr.org/thailand-new-law-ethnic-groups

Council of Indigenous Peoples in Thailand (CIPT), Indigenous Women's Network of Thailand (IWNT), Indigenous Women's Association for Development (IWAD),

Manushya Foundation and the Thai CSOs Coalition for the UPR, Joint UPR Submission: Indigenous Peoples' Rights in Thailand, 53rd Session of the UPR Working Group (April 2026)

Manushya Foundation, Deprived of their Rights and their Lands: Indigenous Peoples facing Corporate Abuses in Laos and Thailand, Submission to the UN Working Group on Business and Human Rights (May 2026), available at: https://www.manushyafoundation.org/deprived-of-their-rights-and-their-land

Manushya Foundation, Defenders of Land, Sea, and Life: Indigenous Peoples' Struggle Against Dispossession, SLAPPs, and False Climate Solutions in Thailand", (May 2026), available at: https://www.manushyafoundation.org/defenders-of-land-sea-and-life

Manushya Foundation, Our Lands, Our Bodies, Our Rights: A Feminist Report on Discrimination, Corporate Abuse, and Climate Injustice in Thailand. Joint Civil

Society CEDAW Shadow Report (91st Session, June 2025), available at: https://www.manushyafoundation.org/cedaw-2025-report2-cacj

International Work Group for Indigenous Affairs (IWGIA), The Indigenous World 2025: Thailand (25 April 2025), available at: https://iwgia.org/en/thailand/5678-iw-2025-thailand.html

Minority Rights Group, Indigenous peoples in Thailand (April 2026), available at: https://minorityrights.org/communities/indigenous-peoples-thailand/

Cultural Survival, Thailand Enacts Historic Bill to Protect Indigenous Peoples' Rights, Ending Decades of Exclusion and Marginalization (September 2025), available at: https://www.culturalsurvival.org/news/thailand-enacts-historic-bill-protect-indigenous-peoples-rights-ending-decades-exclusion-and

Asia Indigenous Peoples Pact (AIPP), A Historic Step Forward: Indigenous Land Rights Recognised in Northern Thailand (4 April 2025), available at: https://aippnet.org/2025/04/04/historic-step-forward-indigenous-land-rights-recognised-northern-thailand

Indigenous Peoples Rights International (IPRI), Silencing Voices: The Case of 11 Indigenous Rights and Forest Peoples' Defenders Charged in Thailand (20 October 2025), available at: https://iprights.org/2025/10/20/silencing-voices-the-case-of-11-indigenous-rights-and-forest-peoples-defenders-charged-in-thailand/

Prachatai English, Parliament removes "indigenous" from Ethnic Way of Life bill (January 2025), available at: https://prachataienglish.com/node/11279

Resilience, More than a protest: Thailand's forest communities fight for justice (19 June 2025), available at: https://www.resilience.org/stories/2025-06-19/more-than-a-protest-thailands-forest-communities-fight-for-justice/

Amnesty International, Thailand: Promises made, Rights denied. Submission to the 53rd session of the UPR Working Group (April 2026), available at: https://www.amnesty.org/en/documents/asa39/0853/2026/en/

Radio Free Asia, Thai court dismisses charges over disappearance of Karen activist (28 September 2023), available at: https://www.rfa.org/english/news/myanmar/karen-activist-09282023130423.html

Associated Press (Anton L. Delgado and Aniruddha Ghosal), Rare earth mining is poisoning Mekong River tributaries, threatening 'the world's kitchen' (29 April 2026), available at: https://phys.org/news/2026-04-rare-earth-poisoning-mekong-river.html

Stimson Center, Toxic Rare Earth Mining is Ruining Mekong Tributaries in the Golden Triangle (22 September 2025), available at: https://www.stimson.org/2025/toxic-rare-earth-mining-is-ruining-mekong-tributaries-in-the-golden-triangle/

Stimson Center, Mining, Conflict, and Environmental Action in Myanmar's Borderlands (27 May 2026), available at: https://www.stimson.org/2026/mining-conflict-and-environmental-action-in-myanmars-borderlands/

EarthRights International, A community lifeline turned toxic (Kok River, 14 November 2025), available at: https://earthrights.org/blog/the-kok-river-a-community-lifeline-turned-toxic/

Bangkok Post, Forest amnesty bill faces stiff opposition (May 2026), available at: https://www.bangkokpost.com/thailand/general/3254149/forest-amnesty-bill-faces-stiff-opposition

Thai PBS, Thailand's encroachment amnesty spark fears of forest land grab (18 October 2025), available at: https://www.thaipbsworld.com/analysis/thailand%E2%80%99s-encroachment-amnesty-spark-fears-of-forest-land-grab

Manushya Foundation and Health and Opportunity Network, Thailand UPR III Factsheet on Indigenous Peoples' Rights (2021), available at: https://www.manushyafoundation.org/thailand-third-upr-cycle-factsheet-indigenous-peoples-rights

Community Resource Centre Foundation, 'P-Move – แรงงานยานภัณฑ์ – ทะลุฟ้า' เข้ารับทราบข้อกล่าวหา คดี พ.ร.บ.ชุมนุมฯ ทนายความย้ำการชุมนุมเป็นเสรีภาพ จนท.รัฐดำเนินคดี ยิ่งซ้ำเติมความทุกข์ยาก ปชช., (26 May 2025), available at: https://crcthai.org/archives/5427

Community Resource Centre Foundation, ศาลสั่งจำหน่ายคดีการชุมนุมขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (P-move) ตามพระราชบัญญัติสร้างเสริมสังคมสันติสุข พ.ศ. 2569, (4 September 2026), available at: https://crcthai.org/archives/6072

IMN Voices, ขายเรือเพื่อหมายศาล: จากพื้นที่คุ้มครองกลายเป็นพื้นที่ขับไล่ มหากาพย์การต่อสู้เพื่อลมหายใจของชาวเลเกาะหลีเป๊ะ, (6 July 2026), available at: https://imnvoices.com/?p=6978

บันทึกเพิ่มเติม

บันทึกเพิ่มเติม